

Advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Glastuinbouw provincie Zeeland

16 juni 1999

1020-36

ISBN 90-421-0559-3
Utrecht, Commissie voor de milieueffectrapportage.

commissie voor de milieueffectrapportage

Gedeputeerde Staten van Zeeland
Postbus 165
4430 AD MIDDELBURG

uw kenmerk
993248, DRWM, afd. RO

uw brief
30 maart 1999,
verzonden 7 april 1999

ons kenmerk
U291-99/Pi/mh/1020-37

onderwerp
Advies voor richtlijnen Glastuinbouw
provincie Zeeland

doorkiesnummer
(030) 234 76 34

Utrecht,
16 juni 1999

Met bovengenoemde brief stelde u de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieueffectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over Glastuinbouw provincie Zeeland. Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen. Dit houdt in dat de Commissie graag te zijner tijd de vastgestelde richtlijnen krijgt toegestuurd.

prof.dr.ir. D. de Zeeuw
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
Glastuinbouw provincie Zeeland

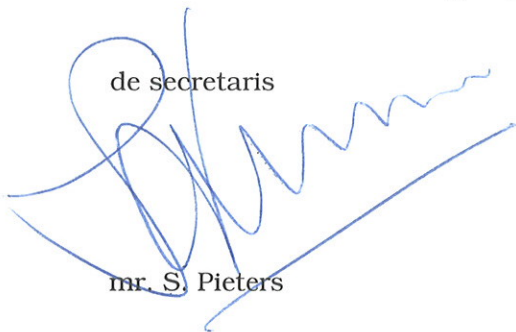
Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport
Glastuinbouw provincie Zeeland

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieueffectrapport over
Glastuinbouw provincie Zeeland,

uitgebracht aan Gedeputeerde Staten van Zeeland door de Commissie voor de milieueffectrap-
portage; namens deze,

de werkgroep m.e.r. Glastuinbouw provincie Zeeland,

de secretaris

mr. S. Pieters

de voorzitter

prof.dr.ir. D. de Zeeuw

Utrecht, 16 juni 1999

INHOUDSOPGAVE

Pagina

Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	3
2. Probleemstelling, doel en besluitvorming	4
2.1 Probleemstelling	4
2.2 Doel	5
2.3 Besluitvorming	6
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	7
3.1 Algemeen	7
3.2 Nulalternatief	9
3.3 Faseringsalternatieven	9
3.4 Meest milieuvriendelijk alternatief	9
4. Bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling	10
4.1 Bodem, grond- en oppervlaktewater	10
4.2 Ecologie, landschap en cultuurhistorie	11
4.3 Geluid en Veiligheid	11
4.4 Woon- en leefmilieu	11
5. Gevolgen voor het milieu	12
5.1 Bodem, grond- en oppervlaktewater	12
5.2 Ecologie, landschap en cultuurhistorie	13
5.3 Geluid en Veiligheid	13
5.4 Woon- en leefmilieu	13
5.5 Mobiliteit	13
6. Vergelijking van alternatieven	14
7. Leemten in informatie	15
8. Evaluatieprogramma	15
9. Vorm en presentatie	15
10. Samenvatting van het MER	16

Bijlagen

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 30 maart 1999, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in Staatscourant nr 67 d.d. 8 april 1999
3. Projectgegevens
4. Lijst van inspraakreacties en adviezen

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Provinciale Staten van Zeeland heeft het voornemen om één grootschalige projectlocatie binnen de provincie Zeeland te kiezen voor de ontwikkeling van glastuinbouw met een oppervlakte van 500 tot 700 hectare bruto. Het op te stellen MER zal derhalve vooral een locatie-MER zijn, maar waarin wel degelijk (verschillende) inrichtingsaspecten uitgewerkt dienen te worden.

Naar het oordeel van de Commissie moet in het MER nadrukkelijk aandacht worden besteed aan:

Probleem/motivering en doel

- een nadere onderbouwing van de omvang van 500 - 700 hectare van de projectlocatie: bestaat er behoefte aan een dergelijke glastuinbouwlocatie binnen de provincie Zeeland?;
- een nadere concretisering van het in de startnotitie genoemde doel dat gestreefd wordt naar een zo milieuvriendelijk mogelijke realisering van een grootschalige glastuinbouwlocatie.

Alternatieven

- dat naast de drie geselecteerde locatiealternatieven mogelijk ook nog andere locaties, die met beperkte investeringen aan de randvoorwaarden zouden kunnen voldoen, bij de selectie betrokken zouden kunnen worden, eventueel inclusief kleinere locaties van minder dan 500 hectare;
- het formuleren van milieucriteria met betrekking tot de selectie van de voorkeurslocatie, alsmede het formuleren van milieuambities met betrekking tot de inrichting van de voorkeurslocatie;
- het meest milieuvriendelijke alternatief als uitgangspunt voor de inrichting van de voorkeurslocatie;
- mogelijkheden aangeven voor fasering van de inrichting van de glastuinbouwlocatie, zowel in tijd als in ruimte.

Milieugevolgen

Voor wat betreft de milieugevolgen zou in het MER de nadruk moeten liggen op het beperken van de verkeersstromen, het zoveel mogelijk tegengaan van de aantasting van het huidige open karakter van het Zeeuwse landschap ter plaatse, alsmede het realiseren van een zorgvuldige landschappelijke inpassing en het zoveel mogelijk tegengaan van eventuele negatieve (geo)hydrologische gevolgen.

P
groen

I. INLEIDING

Provinciale Staten van Zeeland heeft het voornemen om één grootschalige projectlocatie binnen de provincie Zeeland te kiezen voor de ontwikkeling van glastuinbouw met een oppervlakte van 500 tot 700 hectare bruto. De provincie Zeeland zal gelijktijdig met het opstellen van het MER een streekplanherziening voorbereiden.

Bij brief van 30 maart 1999¹], die op 8 april bij de Commissie is binnengekomen, is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over het milieueffectrapport. De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant nr. 67 (8 april 1999)²].

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.³]. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

Bij de opstelling van haar advies heeft de Commissie rekening gehouden met de adviezen, commentaren en opmerkingen⁴], die zij in afschrift van het bevoegd gezag heeft ontvangen⁵].

1 Zie bijlage 1.

2 Zie bijlage 2.

3 De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

4 Bijlage 4 geeft een lijst van deze reacties.

5 In bijlage 4, inspraakreactie nummer 31 wordt door het college van B&W van de gemeente Reimerswaal een aantal opmerkingen gemaakt waar de Commissie op wil reageren. Er wordt gesteld dat "het procedureel onjuist is om voor één gebied twee m.e.r.-procedures te volgen, die betrekking hebben op dezelfde activiteit". Dit is een onjuiste opvatting, zowel in algemene zin (er worden regelmatig meerdere MERen gemaakt voor één en dezelfde activiteit, voortvloeiend uit een wettelijke plicht daartoe), maar vooral in specifieke zin, aangezien de beschreven locatie Reimerswaal een veel groter gebied omvat dan enkel het reeds beMERde glastuinbouwgebied "Eerste Bathpolder". Ten aanzien van de vraag over de positie van wettelijk adviseur doet de Commissie geen uitspraak, want daartoe is zij niet bevoegd. Deze vraag zou voorgelegd kunnen worden aan het Ministerie van VROM. Ingeval de provincie Zeeland een locatie-MER heeft opgesteld, zoals men voornemens is, zal in dat MER tevens aandacht geschonken worden aan inrichtingsaspecten. Een inrichtings-MER op bestemmingsplanniveau is vervolgens niet meer nodig, omdat in dat geval "het eerste plan dat in de aanleg voorziet" het herziene Streekplan is.

2. MOTIVERING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."

2.1 Motivering

In het MER dient aangegeven te worden:

- op basis waarvan de behoefte binnen de provincie Zeeland aan een projectlocatie van 500 tot 700 hectare voor glastuinbouw is vastgesteld;
- de motivatie voor de voorkeur om één terrein in te richten in plaats van twee of meer verspreid liggende kleinere terreinen;
- de samenhang met planvorming inzake glastuinbouw elders in Zuidwest Nederland^{6]}.

Keuze van de zoekgebieden

In het MER zal nader gemotiveerd moeten worden op grond van welke criteria voor de huidige drie zoekgebieden is gekozen en waarom deze criteria reëel zijn. De Commissie vraagt zich af of het strak hanteren van de beschreven selectiecriteria er mogelijk toe geleid heeft dat vanuit milieuoogpunt geschikte gebieden, eventueel kleiner dan 500 ha., mogelijk op voorhand zijn afgevallen. Daardoor is het niet mogelijk de kosten van eventueel aanvullende investeringen, ten einde een gebied wel aan de eisen te laten voldoen, af te wegen tegen de eventuele milieuvoordelen^{7]}. De Commissie heeft de indruk dat het aantal zoeklocaties ook ruimer genomen had kunnen worden^{8]}.

2.2 Doel

In de startnotitie^{9]} wordt het doel als volgt omschreven:

"Doelstelling van deze MER is de beoordeling van het buitengebied van Zeeland op de mogelijkheden voor projectmatige vestiging van glastuinbouw die op termijn uit kan groeien tot een oppervlakte van bruto 500 tot 700 hectare. Daarbij wordt gestreefd naar een zo milieuvriendelijk mogelijke realisering van glastuinbouwlocaties."

6 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 5.

7 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 29, waar gesproken wordt over "een beperkte verlenging van voorzieningen".

8 Zie daartoe paragraaf 3.1 van dit advies.

9 Zie pagina 5 van de startnotitie, onderaan.

Op basis van dit uitgangspunt zouden in het MER de milieudoelen concreet moeten worden aangegeven. Doelen moeten zodanig worden beschreven, dat ze kunnen dienen voor de afbakening van de keuze voor de uiteindelijke voorkeurslocatie.

Met het oog op het volwaardig meewegen van het milieubelang in de besluitvorming moet aangegeven worden welke ruimte de gestelde doelen laten voor het ontwikkelen van alternatieven die gunstig zijn voor het milieu.

2.3 Besluitvorming

Kort moet worden aangegeven welke randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen, grenswaarden emissies e.d.) gelden bij dit voorneemen. Hierbij dient te worden verwezen naar de beleidsnota's¹⁰⁾, (ontwerp)plannen en -wetten, waarin deze zijn of worden vastgelegd. Aangegeven moet worden of er in (de omgeving van) de zoekgebieden gebieden liggen, die op grond van milieuaspecten een speciale status in het beleid hebben of krijgen (bijvoorbeeld het Structuurschema Groene Ruimte (SGR), de Vogel- en/of Habitatrichtlijn).

De consequenties hiervan voor de ontwikkeling van alternatieven moeten eveneens worden aangegeven.

Tevens moet beschreven worden welke maatstaven voor de afweging van alternatieven¹¹⁾ (bijvoorbeeld grens- en streefwaarden) aan het milieubeleid worden ontleend.

Het MER dient aan te geven dat het is opgesteld voor de herziening van het Streekplan Zeeland. In het MER moet worden beschreven volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Tot slot moeten de besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen activiteit te realiseren.

Daar waar relevant dient aan landgrensoverschrijdende aspecten aandacht geschonken te worden en behoort de Vlaamse regering over alle relevante resultaten geïnformeerd te worden¹²⁾.

10 Naast de reguliere beleidsnota's op het terrein van ruimte en milieu dienen ook de rijks-, provinciale- en gemeentelijke beleidsnota's over bijvoorbeeld de cultuurhistorie en archeologie aandacht te krijgen, alsmede de nota's Ontwikkeling Glastuinbouw Zeeland, Gebiedsselectie en het Plan van Aanpak ontwikkeling Glastuinbouw Zeeland.

11 Zie ook hoofdstuk 6 van dit advies.

12 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 26.

3. LOCATIEALTERNATIEVEN EN MMA

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

3.1 Algemeen

De locatiealternatieven en het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Verder verdient het aanbeveling om - voor zover relevant - onderscheid te maken tussen activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (inrichting/aanleg van het terrein) en de gebruiksfase (gebruik en beheer van het terrein).

Het doel van het ontwikkelen van alternatieven in dit MER is om te beoordelen hoe milieugevolgen van de verschillende locaties tegenover elkaar afgewogen kunnen worden, maar tevens om te bepalen of en in welke mate de verschillende locaties voldoen aan de gestelde (milieu)doelen.

De Commissie heeft de indruk dat er mogelijk meer geschikte locaties binnen de provincie Zeeland aanwezig zijn, maar of dit daadwerkelijk het geval is is afhankelijk van de beoordeling van de randvoorwaarden¹³], alsmede van de vraag of de randvoorwaarden vervolgens - spijkerhard - worden gehanteerd. Daarnaast kunnen momenteel nog ongeschikte gebieden geschikt gemaakt worden door de aanleg van noodzakelijk geachte infrastructuur.

Voor onderlinge vergelijking moeten de milieueffecten van de verschillende locaties volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau worden beschreven. De beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) is verplicht.

De Commissie stelt voor om de volgende werkwijze te hanteren bij het ontwikkelen van alternatieven en de keuze voor één voorkeursalternatief:

① **Beschrijving van de selectie van locaties**

Beschrijf de randvoorwaarden waaraan een potentiële locatie moet voldoen (zoals onder andere een minimale omvang van 500 hectare bruto, een 150 KV leiding, de beschikbaarheid van leidingwater, nabij gelegen industrieën en/of energiecentrales - binnen een straal van 8 kilometer - voor de leve-

13 Hoort de beschikbaarheid van RWZI-capaciteit ook tot de randvoorwaarden, of valt dat onder criteria (nutsvoorzieningen) zoals weergegeven in paragraaf 3.1 onder stap 2? Zie tevens bijlage 4 inspraakreactie nummer 24.

ring van restwarmte en CO₂. Welke andere criteria hebben nog een rol gespeeld? Waarom is voor een bepaalde begrenzing van de locatie gekozen? Deze stap resulteert in een beperkt aantal reële locatie-alternatieven.

② **Opstelling van het programma van eisen voor de te ontwikkelen glastuinbouwlocatie**

In de startnotitie wordt voorgesteld om binnen drie zoekgebieden (alternatieven) te weten Reimerswaal, Zuid-Beveland West en Kanaalzone Zeeuwsch-Vlaanderen de meest geschikte projectlocatie te vinden. Het is misschien mogelijk dat ook andere locaties bij de uiteindelijke afweging betrokken zullen worden.

Daarbij gelden volgens de startnotitie de volgende criteria:

- landschappelijke inpassing¹⁴;
- nutsvoorzieningen;
- ontsluiting;
- belemmeringen/ruimteclaims.

De Commissie zou aan deze criteria in ieder geval 'aantasting van bestaande natuurwaarden', alsmede 'effect op het omliggende landschap' willen toevoegen.

Vanwege de potentiële milieuvoordelen van transport over water wordt geadviseerd de mogelijkheden te onderzoeken van een aan of nabij het water gelegen locatie. Bij het zoeken naar de meest geschikte locaties dienen in ieder geval de in de startnotitie genoemde criteria (welke dienen te worden omgezet in een concreet ambitieniveau) te worden gehanteerd. In het MER dient te worden aangegeven hoe deze criteria in de verschillende alternatieven tot hun recht komen.

Op basis van het geformuleerde ambitieniveau kan een standaard-inrichting voor de uit stap I resulterende locaties geformuleerd worden

③ **Locatiespecifieke inrichtingsalternatieven**

Ook dienen in het MER per locatie de volgende elementen een rol te spelen:

- verkeer- en vervoersstromen (omvang en aard)
 - woon- werkverkeer en de ontsluiting via verschillende modaliteiten (collectief vervoer en fiets), maatregelen ter beperking van het autoverkeer;
 - goederenvervoer en de mogelijkheden voor transport per rail en binnenvaart ofwel via bestaande faciliteiten, ofwel via nieuwe accommodaties.
- duurzame inrichting
 - energie (opties voor toekomstige duurzame energieproductie en -levering, warmtekrachtkoppeling e.d.);
 - ecologische structuur, de inpassing dan wel de uitbreiding en/of versterking ervan in de plannen voor het bedrijventerrein;
 - waterhuishouding¹⁵;

14 Landschappelijke inpassing is een inrichtingscriterium, de mogelijkheden van landschappelijke inpassing kan een locatiecriterium zijn.

15 Zie vierde nota waterhuishouding, regeringsvoornemen, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, september 1997 bijvoorbeeld pagina 17 (kader voor gebiedsgericht beleid voor watersystemen), pagina 21 onder 3.1. Zie ook nota Water centraal (waterbeheer in de volgende eeuw), Unie van Waterschappen, november 1996.

- de wijze waarop aan het uitgangspunt van het vasthouden van het gebiedseigen water kan worden voldaan. In de praktijk betekent het immers dat meer openwaterberging (vijvers, kreken e.d.) moet komen;
- voorzieningen om negatieve effecten naar het oppervlakte- en grondwater te voorkomen moeten in het MER worden beschreven. Ook de beperking van wateronttrekkingen moet worden aangegeven;
- beïnvloeding van de relatie tussen oppervlakte- en grondwatersystemen;
- archeologie en cultuurhistorie
 - het zoveel mogelijk voorkomen van schade aan in het gebied aanwezige archeologische en cultuurhistorische waarden.

Tijdens deze stap gaat het om het formuleren van de milieumambities met betrekking tot de inrichting van de locatie (streefwaarden en ondergrenzen; duidelijk moet zijn wat NIET wordt toegelaten en hoe daar de hand aan zal worden gehouden).

Tevens dienen de meest milieuvriendelijke alternatief (MMA)-criteria geformuleerd te worden dat wil zeggen de hoogste ambities dienen als uitgangspunt genomen te worden en gaande de nadere uitwerking dient onderzocht te worden in hoeverre deze overeind kunnen blijven.

④ **Trechteringsproces voor de uiteindelijke locatiekeuze en MMA**

Hierbij dienen alle mogelijke locaties die aan de minimumeisen voldoen aan de orde komen. Deze dienen op basis van de geformuleerde milieumambities met betrekking tot de situering van locaties tegen elkaar afgewogen te worden. De meest geschikte locatie dient uiteindelijk geoptimaliseerd te worden op basis van de MMA-criteria.

Ten aanzien van het in de startnotitie genoemde glastuinbouwmodel adviseert de Commissie een benadering waarbij ten aanzien van de inrichting en het gebruik een 'worst case' in beeld wordt gebracht. Daarbij dient, gezien de klimatologische- en oppervlaktewatersituatie in Zeeland, uitgegaan te worden van een grotere bassinhoud dan het wettelijk minimum.

3.2 Nulalternatief

Er kan sprake zijn van een reël nulalternatief, namelijk wanneer blijkt dat de behoefte aan glastuinbouw in Zeeland minder groot blijkt te zijn dan momenteel wordt ingeschat. In deze situatie is het nulalternatief gelijk aan de autonome ontwikkeling inclusief de gebiedseigen behoefte aan tuinbouwareaal.

Milieugevolgen van alternatieven moeten concreet worden gemaakt door vergelijking met deze referentie.

3.3 Faseringsalternatieven

Vanwege de grote onzekerheid ten aanzien van behoefteprognoses moet aangegeven worden of er zinvolle mogelijkheden voor fasering zijn. Daarbij gaat het niet alleen om een fasering in tijd (korte en langere termijn, met de mogelijkheid van tussentijdse afronding), maar ook in ruimte (één of meer locaties voor het glastuinbouwterrein, inclusief prioritering; of één locatie in herkenbare fasen uitgeven). Hierbij dient tevens aandacht geschonken te worden aan ten-dele-realisatie, wanneer de vraag zou stagneren.

3.4 Meest milieuvriendelijk alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (MMA) moet:

- realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen;
- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu.

Bij de doelstelling is in de startnotitie reeds aangegeven dat "gestreefd wordt naar een zo milieuvriendelijk mogelijke realisering van grootschalige glastuinbouwlocaties". Deze doelstelling dient vertaald te worden in een concreet MMA. De uiteindelijke voorkeurslocatie moet voldoen aan de MMA-criteria.

De Commissie vraagt aandacht voor een optimale duurzaamheid waarbij onder andere ingegaan kan worden op duurzame transportwijzen, mogelijkheden voor collectieve voorzieningen op CO₂-, energie-, water-, personentransportgebied, een optimale inpassing in het landschap en benutting van de groene structuur.

4. BESTAANDE MILIEUTOESTAND EN AUTONOME ONTWIKKELING

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *“een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen.”*

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied, inclusief de autonome ontwikkeling hiervan, moet worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten.

Daarbij wordt onder de autonome ontwikkeling verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd. Bij deze beschrijving moet het MER uitgaan van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen besluiten en over voorzienbare nieuwe activiteiten. Als niet zeker is of bepaalde ingrijpende activiteiten zullen doorgaan of niet, dan kunnen hiervoor verschillende scenario's worden gebruikt.

De zoekgebieden moeten duidelijk op kaart worden aangegeven en omvatten in ieder geval de drie in de startnotitie genoemde locaties, alsmede een eventueel uit te werken watergebonden locatiealternatief (kan ook samenvallen met één van de reeds genoemde locaties) of andere locaties. Per milieuaspect (lucht, bodem, water, et cetera) kan de omvang van het studiegebied verschillen. Tevens moet op kaart een overzicht worden gegeven van de in het studiegebied gelegen gevoelige gebieden en objecten zoals de woonkernen, monumenten, cultuurhistorische objecten, archeologisch waardevolle gebieden en gebieden met een hoge natuur- en/of landschapswaarde.

De volgende aspecten moeten bij de beschrijving van de bestaande milieutoestand en de autonome ontwikkeling betrokken worden.

4.1 Bodem, grond- en oppervlaktewater

In het MER moet beschreven worden:

- de geomorfologie (natuurlijke kreken en oevers), bodemopbouw en bodemgesteldheid;
- de geologische- en geohydrologische opbouw van de ondergrond. Hierbij dient in het bijzonder aandacht te worden besteed aan de aanwezigheid van mogelijk te doorgraven slechtdoorlatende lagen en de doorlatendheid van de watervoerende systemen;
- de oppervlaktewaterhuishouding en relatie tussen oppervlaktewater en grondwater;
- de geohydrologische stromingspatronen en de effecten daarvan op aanwezige zoet- zout grensvlakken (verzilting en verzoeting);
- de kwaliteit van oppervlaktewater en waterbodem, bodem en grondwater.

4.2 Ecologie, landschap en cultuurhistorie

In het MER moet beschreven worden:

- een ecohydrologische analyse van het gebied, voor zover beïnvloed door het initiatief;
- de aanwezigheid van (beschermde) natuurgebieden in of nabij de locaties en de daarin voorkomende (bijzondere) natuurwaarden; speciale aandacht dient daarbij te worden besteed aan het eventueel voorkomen van 'rode-lijst'-soorten;
- de betekenis van de locaties voor of hun ligging ten opzichte van de ecologische hoofdstructuur;
- de landschappelijke structuur, de visueel ruimtelijke kenmerken (landschapsbeeld, vergezichten en oriëntatiepunten, beplantingen, het eventuele eilandkarakter, ruimtelijke zonering);
- historische geografische structuur: bedijkingspatroon (inpolderingen), verkaveling, nederzettingstructuren, afzonderlijke elementen;
- bekende en potentiële archeologische vindplaatsen en bouwkundige monumenten;
- de flora en fauna van de locaties in algemene zin, waarbij ook hun eventuele betekenis moet worden beschreven als voedselgebied voor broedende en overwinterende vogels.

Bij de waardebeoordeling van de natuur, het landschap en cultuurhistorie dient van boven lokale (landelijke en/of provinciale) waarderingen te worden uitgegaan, zoals inventarisaties van LNV (NBP-32 voor aardkundige waarden, NBP-33 voor historisch-geografische waarden), RDMZ (MIP-MSP) voor bouwkundige waarden en ROB (Archeologische Monumentenkaart, Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden en veldkartering) voor archeologische waarden.

4.3 Geluid en Veiligheid

De huidige externe veiligheidsituatie (aanwezigheid van (buis)leidingen; transportroutes gevaarlijke stoffen over weg en water; industriële zoneringen bij Sloegebied en Terneuzen/Kanaalzone) dient te worden aangegeven. De in het studiegebied aanwezige geluidsbronnen (verkeer, landbouw, industrie) en de gevolgen daarvan voor het geluidsniveau dienen te worden beschreven. Aangegeven dient te worden of in de Quarlespolder zich explosieven bevinden en wat de kosten van verwijdering zullen zijn¹⁶).

4.4 Woon- en leefmilieu

Bij de beschrijving van het woon- en leefmilieu moet de nadruk liggen op die aspecten van het leefmilieu in die omliggende woongebieden, die door de voorgenomen activiteiten kunnen worden beïnvloed. Behalve hinder en risico-perceptie (volksgezondheidsaspecten), dient onder andere ook de verkeerssituatie en -ontwikkelingen hierbij betrokken te worden.

Daarnaast dient ook aandacht besteed worden aan de (nieuwe) tuinderswoningen. Worden deze geclusterd in het gebied - in een dorpje - of worden deze gespreid over de bedrijven.

16 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 17.

5.

GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu moet, waar nodig, de ernst worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte, mitigeerbaarheid en compenseerbaarheid;
- expliciet dient te worden ingegaan op (cumulatie van) effecten van de toename van verkeersstromen, de visueel-landschappelijke beïnvloeding en de (geo)hydrologische gevolgen;
- bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd of een 'worst case scenario' worden gebruikt;
- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld;
- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal;
- vooral aandacht moet besteed worden aan die effecten die per alternatief verschillen of die welke de gestelde normen (bijna) overschrijden.

5.1

Bodem, grond- en oppervlaktewater

Het MER dient aandacht te besteden aan veranderingen ten gevolge van de aanleg per locatie en per inrichting voor:

- geomorfologie (natuurlijke kreken en oevers), bodemopbouw en bodemgesteldheid;
- geologische- en geohydrologische opbouw van de ondergrond. Hierbij dient in het bijzonder aandacht te worden besteed aan de aanwezigheid van mogelijk te doorgraven slechtdoorlatende lagen en de doorlatendheid van de watervoerende systemen;
- oppervlaktewaterhuishouding en relatie tussen oppervlaktewater en grondwater;
- geohydrologische stromingspatronen en de effecten daarvan op aanwezige zoet- zout grensvlakken (verzilting en verzoeting);
- de kwaliteit van oppervlaktewater en waterbodem, bodem en grondwater.

5.2 Ecologie, landschap en cultuurhistorie

Het MER dient zowel bij de locatieselectie als bij de inrichting in te gaan op:

- de effecten op bestaande natuur^{17]} en de ontwikkeling van nieuwe natuur, inclusief ecologische verbindingzones, EHS (externe werking) en Vogel- en Habitatrichtlijngebieden^{18]}. Speciale aandacht wordt gevraagd voor de effecten als gevolg van de belasting van grond- en oppervlaktewater, verstoring als gevolg van assimilatiebelichting en verstoring als gevolg van verkeersbewegingen;
- de visueel-landschappelijke invloed van het ontwerp door middel van aanzichtstekeningen of fotomontages;
- de effecten op bestaande cultuurhistorisch - inclusief archeologisch - waardevolle objecten.

5.3 Geluid en Veiligheid

Geluid

Het MER dient de geluidcontouren in klassen van 5 dB(A) als gevolg van bedrijfsmatige activiteiten en verkeer per locatie aan te geven ten opzichte van geluidgevoelige bestemmingen.

Veiligheid

Aangeven dient te worden in hoeverre de veiligheidssituatie als gevolg van de verschillende inrichtingen van het glastuinbouwterrein kan veranderen. Aandacht dient daarbij te worden gegeven aan de beperkingen als gevolg daarvan aan het terrein (interne zonering) tegen de achtergrond van de normen die voor de gevoelige locaties zullen worden gehanteerd (10^{-6}). Tevens dient de verandering in de verkeersveiligheid in beeld te worden gebracht.

5.4 Woon- en leefmilieu

Bij de beschrijving van het woon- en leefmilieu moet de nadruk liggen op die aspecten van het leefmilieu in de omliggende woongebieden, die door het voor-nemen kunnen worden beïnvloed, zie ook paragraaf 4.4. Factoren zoals barrièrewerking, sociale veiligheid en landschappelijke inpassing kunnen hierbij van belang zijn. Ook de mogelijkheden voor het scheppen van een aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor de nieuw te vestigen tuinderswoningen dienen in beeld gebracht te worden.

5.5 Mobiliteit

De volgende effecten worden in beschouwing genomen:

- benodigde nieuwe infrastructuur en infrastructuur voor openbaar vervoer, alsmede de eventueel gefaseerde aanleg daarvan;
- mobiliteitseffecten van personenvervoer (woon/werk) waarbij wordt ingegaan op de wijze van vervoer (auto, openbaar vervoer en fiets);

17 Zowel gevolgen voor habitats, als gevolgen voor flora en fauna.

18 Zie bijlage 4, inspraakreactie nummer 25, de waarschuwing met betrekking tot de ganzen (overwinteringsgebied).

- mobiliteitseffecten van het goederen vervoer (weg, spoor, water);
- ruimteclaim voor parkeren.

Voor de geluidberekeningen dient verder te worden bepaald:

- significante verandering in intensiteiten op bestaande wegen en verwachte intensiteiten op nieuwe wegen.

6. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm: beschouwing genomen alternatieven."*

De milieueffecten van de locatiealternatieven moeten onderling én met de referentie (bestaande toestand inclusief de autonome ontwikkeling) worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de locatiealternatieven verschillen. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden. Deze vergelijking moet uiteindelijk leiden tot de keuze van een *Voorkeurslocatie*.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken.

Onderdelen van het plan waarover de provincie niet in dit kader een besluit neemt, maar die wel van invloed zijn op de te verwachten milieueffecten worden meegenomen in de vorm van een *gevoeligheidsanalyse*. Dat wil zeggen dat wordt aangegeven welke invloed die onderdelen hebben op de vergelijking van alternatieven.

7. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieuinformatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

8. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland moet bij de streekplanherziening aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat de provincie Zeeland in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek geeft, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

9. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- bij gebruik van kaarten recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen.

10. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorkeurslocatie en de locatiealternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorkeurslocatie en de locatiealternatieven;
- de vergelijking van de locatiealternatieven en de argumenten voor de selectie van de voorkeurslocatie en het MMA op inrichtingsniveau;
- belangrijke leemten in kennis.

BIJLAGEN

bij het Advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
Glastuinbouw provincie Zeeland

(bijlagen 1 t/m 4)

BIJLAGE I

Brief van het bevoegd gezag d.d. 30 maart (verzonden 7 april 1999) waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Directie Ruimte, Milieu en Water

Provincie Zeeland

Het Groene Woud 1 Meddellburg Postadres: postbus 165 4330 AD Meddellburg
telefoon (0118) 631700 fax (0118) 634756

bericht op brief van: "
uw kenmerk: "
ons kenmerk: 993248
afdeling: Ruimtelijke Ontwikkeling
bijlage(n): 11
behandeld door: J. Willemse
doorkiesnummer: 0118-631794
onderwerp: startnotitie glastuinbouw Zeeland

de commissie voor de
milieu-effectrapportage
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
ingekomen:	8 APR. 1999
nummer:	361-99
classier:	1020-1 ^e /m 3
kopie naar:	Sc/pres/bib/Pi mh/ab

verzonden: 07 APR. 1999

Meddellburg, 30 maart 1999

Geachte commissie,

Onlangs zijn wij gestart met een procedure in het kader van de milieu-effectrapportage glastuinbouw. Het buitengebied van Zeeland wordt onderzocht op de mogelijkheden voor de projectmatige vestiging van glastuinbouw. Daartoe is een startnotitie opgesteld waarin het onderzoek met betrekking tot mogelijkheden op 3 locaties met elk een bruto oppervlak van 500 tot 700 ha wordt afgekondigd. De locaties liggen in de gemeenten Reimerswaal, Sas van Gent en Borsele.

Wij bieden u bij deze in tienvoud de startnotitie voor de milieu-effectrapportage glastuinbouw Zeeland aan, overeenkomstig artikel 7.13 lid 1 van de Wet milieubeheer.

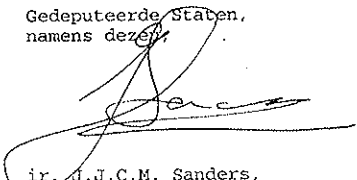
Wij verzoeken u advies uit te brengen over het geven van richtlijnen inzake de inhoud van het milieu-effectrapport, overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer.

Wij verzoeken u ons zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk 8 juni 1999 te adviseren.

De kennisgeving inzake de start van de procedure is bijgevoegd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten,
namens deze

ir. J.J.C.M. Sanders,
wnd. hoofd afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling.

BIJLAGE 2

Kennisgeving van de ter inzagelegging van de startnotitie
Locaties Glastuinbouw Zeeland in Staatscourant nr. 67 d.d. 8 april 1999

Directie Ruimte,
Milieu en Water

Provincie Zeeland

Bekendmaking

Milieu-effectrapportage lokaties glastuinbouw Zeeland (Nederland)

Project: Gedeputeerde Staten van Zeeland onderzoeken het buitengebied van Zeeland op de mogelijkheden voor de projectmatige vestiging van glastuinbouw. Zij hebben daartoe een startnotitie opgesteld waarin het onderzoek met betrekking tot mogelijkheden op 3 lokaties met elk een bruto oppervlakte van 500 tot 700 ha wordt aangekondigd. De lokaties liggen in de gemeenten Reimerswaal, Sas van Gent en Borsele. Het onderzoek richt zich op de milieueffecten die de realisering van de projectlokaties met zich mee kan brengen (bodem en water/natuur en landschap/emissies naar geluid, lucht en licht/energie/infrastructuur).

Opmerkingen: Schriftelijke opmerkingen over de startnotitie kunnen tot en met 6 mei 1999 worden gericht aan Gedeputeerde Staten van Zeeland, afd.ro, postbus 165, 4330 AD Middelburg.

Ter inzage: De startnotitie ligt van 9 april 1999 tot en met 6 mei 1999 ter inzage bij de Directie ruimte, milieu en water, het Groenewoud 1 te Middelburg, op werkdagen van 8-17 uur (van 30 april tot en met 5 mei 1999 gesloten) en bij de gemeenten op de voor hen gebruikelijke tijden (met uitzondering van eventuele feestdagen). Voor het inzien buiten kantooruren, mondelinge toelichting en kopieën van ter inzage liggende stukken kunt u zich wenden tot de afdeling ro van de provincie Zeeland tel. 0118-631794 en 0118-631934.

Voorlichting: er worden 3 voorlichtingsbijeenkomsten gehouden:

19 april 1999 om 19.30 uur Dorpshuis Rilland, gemeente Reimerswaal;

27 april 1999 om 19.30 uur Verenigingsgebouw Lewedorp, gemeente Borsele;

28 april 1999 om 19.30 uur Verenigingsgebouw Concordia Westdorpe, gemeente Sas van Gent.

Informatie: De startnotitie kan worden aangevraagd onder tel. 0118-631400.

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Gedeputeerde Staten van Zeeland

Bevoegd gezag: Provinciale Staten van Zeeland

Besluit: herziening Streekplan

Categorie Besluit m.e.r. 1994: C20.2

Activiteit: de keuze om te komen tot één grootschalige projectlocatie binnen de provincie Zeeland voor de ontwikkeling van glastuinbouw met een oppervlakte van 500 tot 700 hectare

Procedurele gegevens:

kennisgeving startnotitie: 8 april 1999

richtlijnenadvies uitgebracht: 16 juni 1999

Bijzonderheden: naast de beschrijving van de uiteindelijk gewenste locatiekeuze, dient aandacht geschonken te worden aan inrichtingsaspecten. Eén locatie - Reimerswaal - valt zeer ten dele samen met een reeds eerder beMERde glastuinbouwlocatie Eerste Bathpolder (project 954).

Samenstelling van de werkgroep:

ir. G. Grakist

ir. W.H.A.M. Keijsers

drs. R.H.D. Lambeck

drs. L. Oprel

prof.dr.ir. D. de Zeeuw (voorzitter)

Secretaris van de werkgroep: mr. S. Pieters

BIJLAGE 4

Lijst van inspraakreacties en adviezen

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
1.	990518	Ministerie van Landbouw, Natuurbe- heer en Visserij, directie ZuidWest	Dordrecht	990520
2.	990501	J.W. van Nieuwenhuijsen + 11 iden- tieke reacties	Lewedorp	990520
3.	990503	J.G. Quist + 3 identieke reacties	Lewedorp	990520
4.	990504	M.C.I.M. Dierick	Westdorpe	990520
5.	990512	Gedeputeerde Staten van provincie Noord-Brabant	's Hertogen- bosch	990520
6.	990503	De Baeckermat, Zeeuws-Vlaamse Landbouwproducten	Westdorpe	990520
7.	990510	Staatsbosbeheer Regio West-Brabant - Deltagebied	Middelburg	990520
8.	990511	Ministerie Volkshuisvesting, Ruimte- lijke Ordening en Milieubeheer, In- spectie Milieuhygiëne Zuid-West	Rijswijk	990520
9.	990427	M.L.J. van der Velden en W.M.J. Raaymakers	Rilland	990520
10.	990503	J.C. de Winter	Arnhemuiden	990520
11.	990430	G.J. Smallegang, A.J. Quist en J.C.P. Vermue	Lewedorp	990520
12.	990503	Fam. J.M. de Jager	Lewedorp	990520
13.	990505	Dorpsraad Westdorpe	Westdorpe	990520
14.	990504	N.S. Railinfrabeheer	Utrecht	990520
15.	990504	MKB Nederland (Zeeland)	Scharendijke	990520
16.	990504	Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Directie Zeeland	Middelburg	990520
17.	990505	M.C. Steyn en J.M. Steyn-de Winter	Lewedorp	990520
18.	990503	P.J.M. de Jonge	Lewedorp	990520
19.	990503	P.M. Karman	Lewedorp	990520
20.	990503	J. Blok	Nieuwdorp	990520

nr.	datum	persoon of instantie	plaats	datum van ontvangst Cie. m.e.r.
21.	990504	Administratiekantoor R. Kerckhaert	Westdorpe	990520
22.	990503	Stichting 'Welzijnsraad Sas van Gent' Secr. M.M. Vereecken	Sas van Gent	990520
23.	990429	Burgemeester en Wethouders van Sas van Gent	Sas van Gent	990520
24.	990427	Waterschap Zeeuwse Eilanden	Goes	990520
25.	990505	drs. M. Herweijer en B.W.G. Otten	Rilland	990520
26.	990506	Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Algemeen Milieu- en Natuurbeleid, cel -m.e.r.	Brussel	990520
27.	990504	Kamer van Koophandel Zeeland	Middelburg & Terneuzen	990520
28.	990501	drs. J.P. de Jonge	Lewedorp	990520
29.	990505	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO)	Goes	990520
30.	990429	N.V. Nederlandse Gasunie	Groningen	990520
31.	990429	Burgemeester en Wethouders van Reimerswaal	Kruiningen	990520
32.	990506	Provincie Zeeland, Directie Welzijn, Economie en Bestuur, Provinciaal Archeologisch Centrum Zeeland (PACZ)	Middelburg	990520
33.	990421	ir. H.W. Elshove	Baarland	990520
34.	990506	N.V. Delta Nutsbedrijven	Middelburg	990520
35.	990506	Rijkdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB)	Amersfoort	990520
36.	990501	Eurowind	Krimpen a/d IJssel	990520
37.	990528	Provinciale Planologische Commissie van de provincie Zeeland	Middelburg	990609
38.	990602	Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO), Collectief Raad Zeeland	Goes	990609

